

Het Nederlands die verandert; moderne trends in de taalontwikkeling

**Workshop voor het Docentenplatform Oost-Europese Neerlandistiek
in het kader van het regionale colloquium in Minsk (16-17 april 2015)**

Door Onno ter Haar

Illustratie: Hein de Kort

Doelen van de workshop

Na de bijeenkomst:

- Kunt u een aantal ontwikkelingen in (de uitspraak van) het gesproken Nederlands in Nederland en België benoemen.
- Ziet u het belang in van verstavaardigheid in het onderwijsprogramma en kent u enkele activerende werkvormen om verstavaardigheid te trainen.
- Kent u een aantal activerende werkvormen om het consolideren en controleren van de woordenschat te bewerkstelligen.
- Kunt u een aantal recente grammaticale veranderingen in het taalgebruik (gesproken en geschreven) benoemen en kunt u van deze veranderingen aangeven in hoeverre ze acceptabel zijn in het hedendaags Nederlands.
- Kunt u een aantal websites noemen waar u informatie kunt vinden over nieuwe woorden en taaladviezen.

- **Opdracht 1**

U gaat luisteren naar tien gereduceerde vormen uit de spreektaal. Om welke woorden gaat het? Soms gaat het om verbonden spraak en zijn er meerdere woorden samengevoegd.

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

- **Opdracht 2**

Variant 1

U hoort zo dadelijk een aantal zinnen uit de spreektaal.

Schrijf op wat u hoort.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

Variant 2 – Schrijf op hoeveel woorden u hoort.

Variant 3

U hoort een zin. Kies de passende reactie.

1. _____?
 - a. Laten we dat maar doen.
 - b. Ja, het was heel leuk.
2. _____?
 - a. Ik heb geen flauw idee.
 - b. Dat denk ik niet.
3. _____?
 - a. Ja graag.
 - b. Nee, nog niet.
4. _____?
 - a. Ja, ik doe het straks.
 - b. Nee, er komt nog wat.
5. _____?
 - a. Ja, ik kom eraan.
 - b. Nee, die is weg.

• Opdracht 3

Iedereen krijgt een nummer van 1 tot en met 5. Daarna gaan degenen met hetzelfde nummer bij elkaar zitten.

Spreek de onderstaande woorden uit:

- Politie – ambitie – natie – frustratie
- Plastic – scanner – racket – snack – smash – tandem – tram
- Branche – mannequin – chanson – croissant – parfum – restaurant

Zijn er verschillen?

• Opdracht 4

Beantwoord de volgende vragen voor jezelf en bespreek ze daarna in 5 minuten met uw buurman/-vrouw.

1. Ik besteed in mijn lessen aandacht aan verstaardigheid	Zelden 0 0 0 0 0 zeer vaak
2. Ik gebruik in mijn lessen authentieke luisterteksten.	Zelden 0 0 0 0 0 zeer vaak
3. Ik doe in mijn les oefeningen met (het verstaan van) woordaccent, zinsaccent en intonatie.	Zelden 0 0 0 0 0 zeer vaak
4. Ik besteed in mijn lessen aandacht aan gereduceerde vormen en verbonden spraak.	Zelden 0 0 0 0 0 zeer vaak
5. Ik besteed in mijn lessen aandacht aan regionale uitspraakverschillen (België-Nederland, provincies)	Zelden 0 0 0 0 0 zeer vaak

• Opdracht 5

U krijgt een kaartje. Daarop staat hetzij een uitdrukking waar een woord van ontbreekt, hetzij een los woord. Loop rond en vorm de juiste combinaties. Als u klaar bent, kunt u de anderen helpen tot alle combinaties gemaakt zijn.

Voorbeeld:

Een _____ in dag slapen.

gat

• Opdracht 6

Bespreek, bij voorkeur in groepjes, de volgende zinnen. In hoeverre vindt u onderstaande zinnen (grammaticaal) acceptabel? Geef eventueel aan in welke context wel/niet.

1. Het eten wat hij klaargemaakt heeft, is heel lekker.
2. Een promovendus van de Erasmus Universiteit in Rotterdam heeft een berisping gekregen omdat ze in haar proefschrift plagiaat heeft gepleegd. (Bron: www.nu.nl van 12 juni 2014)
3. De reizigers wordt verzocht over te stappen. (Bron: <http://taaladvies.net/>)
4. Zet vinkjes voor de kandidaten wiens beoordelingen zijn afgerond en klik op 'archiveren' om de toetsen op te slaan in uw archief. (Bron: www.nt2testcentrum.nl)
5. Het buurmeisje, die ik net heb leren kennen, is heel aardig.
6. De auteur wie we een prijs wilden geven, was niet bereikbaar voor commentaar.
7. Ik pas mijn lievelingsjurk niet meer, omdat ik vijf kilo ben aangekomen.
8. Ik denk dat hij op haar is verliefd.
9. De vrouw waarmee hij getrouwd is, komt uit Hongarije.
10. Ik heb het helemaal voor je uitgepluisd. (Bron: taalhelden.org)
11. De bezoekende club wist een punt uit de brand te slepen.
12. Een korte e-mail is niets mis mee.
13. Omdat het geregend had, stonden alle kelders vol water.
14. We moeten ervoor waken dat we niet degraderen. (Bron: <http://vandale.nl>)
15. Ik irriteer me enorm aan de harde muziek van de burens.

- **Kleine verschillen, grote gevolgen**

Wees als vertaler bedacht op verschillen tussen het Nederlands in Vlaanderen en Nederland, zoals onderstaand 'ikje', een korte tekst geschreven door lezers van het NRC, laat zien.

Advies

Een paar jaar na een heftige periode van chemo, borstamputatie en bestraling, heb ik een borstreconstructie ondergaan. En, al zeg ik het zelf, met zeer fraai resultaat. Alleen het buikbrede litteken is niet het mooiste stukje lijf.

Ik besluit aan mijn Belgische arts te vragen of hij adviezen heeft voor het verfraaien van het litteken.

Het dragen van spannende broekjes, was zijn antwoord prompt.

Het duurt even voordat het kwartje valt: „spannend” betekent in Vlaanderen ook wel „strak”.

Astrid van Helvoort - de Jong

<http://www.nrc.nl/ik/2015/03/30/advies-3/> van 30 maart 2015.

Bijlage A interessante websites

Adviezen over taal:

<http://taaladvies.net/>

<https://onzetaal.nl/taaladvies/thematisch>

<http://www.taaltelefoon.be/>

<http://taalhelden.org/> (special voor scholieren)

Woordenboeken en corpora:

<http://www.inl.nl/productenlijst>

<http://chn.inl.nl/> (Corpus Gesproken Nederlands)

<http://www.onderwoorden.nl/woordenboeken/> (woordenlijst van De Standaard)

www.vlaamswoordenboek.be

<http://www.straatwoordenboek.nl/>

<http://vaagtaal.nl/vaagtaal/top-100/> (lijst met irritante uitdrukkingen)

Vindplaatsen van nieuwe woorden:

<https://onzetaal.nl/dossiers/dossiers/woorden-van-het-jaar/>

<http://www.let.rug.nl/hoeksema/wvdw-1.html>

Meldpunt taal

<http://www.meldpunttaal.be/>

<http://www.meldpunttaal.nl/>

Interessante website over taal(variatie):

<https://dutchplusplus.ned.univie.ac.at/>

<http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/nl/nedling/langvar/belgischnederlands/>

De website van Mirjam Ernestus over taalreductie:

<http://www.mirjamernestus.nl/Ernestus/Onderzoek.php>

De website over Poldernederlands:
<http://cf.hum.uva.nl/poldernederlands/>

Websites met oefeningen
www.taalblad.be
<http://www.nt2taalmenu.nl/>

Overige
<http://www.taalbank.nl>
<http://www.nrc.nl/mijn-taal-en-ik/>

Bijlage B – Nederland versus België: hoe zeg je het?

	
paar/ onpaar	even / oneven
constatatie	constatering
luidop	hardop
gelijkaardig	soortgelijk, gelijksoortig, vergelijkbaar
domiciliëring	machtiging
deontologie	beroepsethiek
proper	schoon
ambras	ruzie
schoon	mooi
appelsien	sinaasappel
kraantjes water	kraanwater
sputwater	Spa rood
plat water	Spa blauw
hesp	ham
muizenstrontjes	hagelslag
confituur	jam
muskaatnoot	nootmuskaat
look	knoflook
croque monsieur	tosti
frietten	friet of patat (enkelv.), soms ook frites
frietkot	patatkraam
patat	aardappel
ajuin	ui
talloor	bord
tas	kopje
microgolf	magnetron
ijskast of frigo	koelkast
frigobox	koelbox
schotelvod	vaatdoek
vuilbak	vuilnisbak
studentenhome	studentenflat
brossen	spijbelen
blokken	(hard)studeren voor de examens
blokperiode	Collegevrije dagen/weken die bedoeld zijn om te studeren voor de examens
pompier	brandweer
metser	metselaar

schrijnwerker	timmerman
elektriker	elektricien
coiffeur	kapper
beenhouwer	slager
beleg	vleeswaren
schepen	wethouder
facteur	postbode
kuisvrouw	poetsvrouw
kuisen	poetsen
bankkaart	pinpas
gierig	zuinig
potten	pannen
kleedje	jurk
tafellaken	tafelkleed
zagen	zeuren
(snot)valling	verkoudheid
stappen	wandelen
fuiven	stappen
doorgaan	weggaan
continueren	doorgaan
botten	laarzen
beenderen	botten
op kot gaan	op kamers gaan wonen
lavabo	wastafel

Bron: Annick Dankers-Corens van Radboud in'to Languages

Irritant taalgebruik

Je ding doen
Je momentje pakken
lets een plekje geven
lets even laten landen
lets handen en voeten geven
lets oppakken
Ergens een plasje over doen
Een stukje verantwoordelijkheid nemen
Ik heb zoiets van.....
Dat zou zomaar kunnen.
Dat gaat helemaal goed komen.
Goed bezig!

Bron: <http://vaaqtaal.nl/vaaqtaal/top-100/> en <https://irritaal.wordpress.com/>

Vragen/contact?

o.terhaar@let.ru.nl

www.radboudintolanguages.nl

Bijlage B – Breinleren

<p>Breinleren</p> <p>Door rekening te houden met de werking van het brein kunnen leerprocessen, zoals het leren van een taal in een groep, effectiever ingericht worden. Een aantal principes van breinleren zijn de volgende.</p>	
	<p>Zorg voor frisse lucht in het lokaal</p> <p>Zonder zuurstof kunnen de hersenen niet goed functioneren. Activerende opdrachten waarbij de cursisten moeten bewegen, voorzien de hersenen ook van zuurstof en bevorderen dus het leren.</p>
	<p>Zorg voor herhaling</p> <p>Bij het opnemen van nieuwe 'informatie' ontstaan nieuwe verbindingen tussen de verschillende neuronen in de hersenen. Om te zorgen dat deze paden begaanbaar blijven, moet voortdurend geoefend worden, het liefst in wisselende contexten.</p>
	<p>Benut meerdere zintuigen</p> <p>Hoe meer nieuwe informatie verbonden is aan verschillende zintuigen, hoe beter deze verankerd wordt. Omdat in veel geïntegreerde opdrachten auditieve en visuele informatie wordt gecombineerd wordt er beter geleerd.</p>
	<p>Leer samen met anderen</p> <p>De neuronen in ons brein worden niet alleen geactiveerd als we zelf iets doen, maar ook als we anderen iets zien doen. Vanwege de activering van deze zogenaamde spiegelneuronen heeft het zien van voorbeeldgedrag een enorm effect op de lerende.</p>
	<p>Stimuleer het actief zoeken naar een oplossing</p> <p>Laat cursisten veel actief met de taal bezig zijn door ze goed ontworpen opdrachten te geven. Hoe meer de docent de cursisten laat werken, hoe beter. Bouw meerdere korte stappen in de opdracht in. Laat cursisten steeds voorbeschouwen, uitvoeren en terugblikken en laat ze meerdere deelproducten maken.</p>
	<p>Maak gebruik van positieve emoties</p> <p>Wanneer mensen emoties beleven, gaat er meer zuurstof naar het brein. Dit zet de hersenen in een goede stand om 'informatie' op te nemen. Door in lessen aan te sluiten bij eerdere ervaringen en het een beetje spannend te maken, kan er beter geleerd worden. Ook het bespelen van de nieuwsgierigheid en het ontregelen van het verwachtingspatroon kan dit effect hebben.</p>
	<p>Leren met een doel is effectiever. Wanneer we er ons bewust van bewust zijn waartoe we iets doen of wat we willen bereiken, selecteert ons brein beter die informatie die van belang is uit de overstelpende hoeveelheid informatie. Het is daarom zaak als docent helder te hebben welk doel je met de opdrachten in de les nastreeft en dit aan je cursisten te communiceren.</p>

Literatuur

- Absillis, K., Jaspers, J. & S. van Hoof (red.) (2012). *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*. Gent: Academia Press.
- Bennis, H., Cornips, C. & M. van Oostendorp (2004). *Verandering en verloedering. Normen en waarden in het Nederlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press – Salomé.
- Bossers, B. Kuiken, F. & Vermeer, A. (2010). *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Bree, C. van (2014) *Het Nederlands in gevaar? En andere prangende taalkwesties*. Antwerpen/Houten: Uitgeverij Unieboek/Het Spectrum bv.
- Ernestus, M. & G. Giezenaar (2014). 'Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig'. In: *Vakwerk 9*. Utrecht: BVNT2.
- Ernestus, M. & N. Warner (2011). 'An introduction to reduced pronunciation variants'. *Journal of Phonetics*, 39, 253-260.
- Ernestus, M., I. Hanique & E. Verboom (te verschijnen). The effect of speech situation on the occurrence of reduced word pronunciation variants. *Journal of Phonetics*.
- Grezel, J. (2012). 'Als je authentiek wilt klinken, moet je wat slordig spreken. Psycholinguïste Mirjam Ernestus over onze uitspraakmanieren. In: *Onze Taal 2012- nummer 11*, p. 308-311.
- Heijne, N & Olie, J. (2013) *Luisteren op B2, examentraining luistervaardigheid voor het Staatsexamen II*. Amsterdam: Boom.
- Heuven, V., Velde, H. van de (2010). 'De uitspraak van het hedendaags Nederlands in de Lage Landen'. In: Fenoulhet, J. & Renkema, J. (red.) *Internationale neerlandistiek: een vak in beweging. Lage Landen Studies 1*. Gent: Academia Press.
- Van der Horst, J. & K. van der Horst (1999). *Geschiedenis van het Nederlands in de twintigste eeuw*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Bijkerk, L. & Heide, W. van der (2006). *Het gaat steeds beter! Activerende werkvormen voor de opleidingspraktijk*. Houten: Bohn Safleu Van Loghum.
- Coole, D. de, Valk, A. (2010). *Actief met taal. Didactische werkvormen voor het talenonderwijs*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Stroop, J. (2014) *Die taal, die weet wat. Over wat kan en niet kan in het Nederlands*. Amsterdam: Athenaeum – Polak & Van Genneep.
- Veen, C., Kampen, H. van, Olijkhoeck, V. & R. Stumpel (2009). *Uitspraaktrainer in de les. Uitspraakverbetering voor anderstaligen*. Amsterdam: Boom.
- Spee, B. (2010). Breinleren – Antonio R. Damasio en David A Sousa, pp. 101-113. In: Ruijters, M. & Simons, R.J. (red.) (2012). *Canon van het leren. 50 concepten en hun grondleggers*. Deventer: Kluwer.